
ЮВІЛЕЇ

Євген Прісовський

ТВОРЕННЯ САМОГО СЕБЕ

Ось і настав перший і найкращий (як я вже можу про те судити з висоти моїх трьох ювілеїв) ювілей Тараса Федюка. А мені хочеться сказати словами пісні: "Згадаймо все, що наймиліше: Згадаймо наш найкращий час" — час і моєї ще, а тим більше Тарасової, молодості, середину 70-х років минулого вже століття. Час, хоч і нелегкий, бо то була пора Брежнєвського застою, суворого компартійного нагляду за літературою, приглушення всього особистісного, що не вкладалося в прокрустове ложе компартійних норм, але й прекрасний тим, що були ми молоді, сповнені творчих і фізичних сил і, всупереч добі, вірили в правду, справедливість, совість і красу.

Тарасові Федюку поталанило: його помітили відразу, з його перших юначих поезій. Я пам'ятаю, як захоплено говорив про його вірші на зборах одеських літераторів Володимир Гетьман, котрий, справді, став наставником молодого поета. На сторінках "Правди" (а це ж тоді означало офіційне визнання) писав про нього Михайло Стельмах. Така увага, такі високі атестації, врешті, й досить спокійне, легке (а це не так уже й часто бувало в ті часи, народження першої збірки "Досвітні журавлі" (1975) — все це могло б запаморочити голову молодому поетові, якби він виявився людиною нестійкою, самовдоволеною й легковажною. Але ті, хто вводив Федюка в літературу, відчували його творчі можливості і людське його ество й, визнаємо це сьогодні, не помилились у ньому як у людині й поетові.

Сам Федюк у другій збірці "Віч-на-віч" (1979) точно сказав про ті зміни, які сталися з ним за три роки, про своє творче, духовне змужніння:

Все важчає знайоме ремесло.
Коронування юністю пройшло
Все глибшають прозріння і печалі.
Четвертування зрілістю настало.

Серйозна моральна, творча, громадянська самооцінка.

"Дві хвилини уваги" (1983) — збірка, в якій простежується процес пошуків самого себе — того, що матиме право зватися особистістю.

Впевнений у потрібності слова людям, Федюк водночас дуже тверезий і скромний в оцінці своїх сил і можливостей. І це тверезе, це скромне слово, безумовно, впливає сильніше, ніж грімкотливі, лжепафосні, багатослівні декларації. "Молодий і немудрий", як сам характеризує себе поет, він не стає, як бачимо, в позу вчителя громади, пророка. Але він знає ті "кілька слів", які є, справді, саме його словами, які він має сказати людям, а вони мають вислухати ці "кілька слів"; і, поет певен у цьому, "дві хвилини уваги" до виношеного, вистражданого ним і висловленого у вірші не пройдуть безслідно ні для нього, ні для тих, кому він адресує свої "кілька слів". Дві хвилини, але вони варті того, щоб провести їх разом із поетом; слова, сказані в ці "дві хвилини", мають бути вагомими, значимими.

Тарас Федюк уміє поєднувати проникливий ліризм із тонкою, інтелігентною іронією. "Коли вже стало важко римувати..." Цей вірш сповнений автоіронії, в ньому — критична самооцінка. Федюк заперечує ту живописність, ту красиву псевдопоетичність, у якій так багато води. Не м'яка й барвіста акварель, а графіка, суворий чорнобілий рисунок — так полемічно загострено протиставляє він два способи творення образу світу, дві концепції дійсності. Його світ — це степ, у якому "якраз води нема". Точний образ, конкретний, земний, що переріс у символ, говорить про найважливішу турботу поета, про головний об'єкт його творчості — правду народного життя, яке вимагає так само суворо правдивого слова.

Будь-яка фальш, імітація почуттів, стилізація, підробка під народність викликають у поета огиду. І водночас який він точний у ствердженні істинно народних начал, у визначенні своїх соціальних, історичних, культурних, моральних джерел, свого коріння:

Мое коріння — всі наші пісні,
Мое коріння — древо мого роду,

Загублене в гушавині народу,
Загублене в його височині.
І лемешів щорічний впертий слід,
І степ, і далина пшенично-синя...
Мое коріння — це земне тяжіння,
Яке повік не вирвать із землі
("Коріння").

Т. Федюк проходить хорошу поетичну школу. В його ліриці відлунюють ритми, інтонації мужньо публіцистичної й філософськи роздумливої поезії Б. Олійника та В. Симоненка. Своїм відчуттям земного тяжіння, органічного зв'язку з рідною землею ці поети найближчі йому.

Новий етап у творчості Т. Федюка — це кінець 80–90-ті роки: збірки "І промовчати не посмів" (1987), "Політ осінньої бджоли" (1989), "Чорним по білому" (1990), "Хрепцяті південні сніги" (1996).

І мужність, і критична оцінка світу, й почуття людської гідності, й подяка батькам, джерелам своїм, і почуття відповідальності — цей складний і багатий комплекс настроїв, почуттів, думок розкритий у віршах "Крізь передзвін легких мелодій...", "Репортаж" (зі збірки "І промовчати не посмів..."), "І чорнота дерев", "Пишіть мені..." (зі збірки "Політ осінньої бджоли").

Степ збереже
й де треба скаже
Мені на захист кілька слів.
Пробачить у моїх пейзажах
Надмірну кількість тракторів.
Пробачить все, що написалось,
І майже весь життєвий шум...
Пора віддячити настала,
А я весь час чогось прошу.

Іронічна самооцінка й вимогливість до себе звучать у вірші, особливо в його кінцівці. Власне ця вимогливість та іронія адресовані не тільки собі, а цілому поколінню, отруєному інфантильністю і споживацтвом. Сам поет, звичайно, більше віддає, ніж просить, та ж він, адресуючись до інших, мусить до себе, перш за все, ставити найвищі вимоги, тим-то й картає він себе ж таки за особисту недосконалість, так, як, згадаймо, Михайло Старицький писав: "Та й як же в пельку мені піде цей ласий, вкрадений шматок?", хоч сам,

ясна річ, не крав у селянина шматка хліба. Але ж ця емоційна й мислительна загостреність, цей етичний максималізм живуть в істинній поезії, одержуючи, звичайно, індивідуальне образне, інтонаційне вираження. У Федюка — голос інтелігентно притишений, стриманий, проте далеко чутний через свою внутрішню драматичну напруженість, внутрішню полемічність. Слово його пряме, та багатозначне, гостре, та багатовимірне.

Читаючи збірки Т. Федюка, згадуєш ту характеристику, яку дав колись молодому Тичині Олександр Іванович Білецький (Звичайно, тут ідеться не про рівноцінність талантів, а про типологічну близькість, спорідненість поетичних концепцій світу й людини): "Інтелігент селянського кореня". Так, коло думок і почуттів автора, справді; інтелігентної людини, й за професією, й за ладом мислення, за своєю готовністю безкорисно служити народові, постійно пов'язане з рідним селом, із його турботами, з його інтересами, з трудною й невтомною думою про вселюдське значення села в житті країни й людства, про його вічні моральні приписи, про духовну красу трударя:

Отут, напевне, зупинюсь,
Отут, напевне, й заночую.
У шибку пальці защедрюють,
Відчиняють двері — посміхнусь.

Скажу про добрий вечір все,
І коротко — про ніч і холод.
І зовсім не скажу про голод,
Хоча про добрий вечір — все.

Господар теж в одвіт мені
Всміхнеться і ввійти запросить.
Віконце, мов маленька осінь,
Висить на біленій стіні.

І заночуєм за столом,
Хмільні, але не від хмільного...
А завтра знов така ж дорога,
А завтра знов — таке ж село.

("Подорожній", збірка "Політ осінньої бджоли").

Єдність свого, рідного з дитинства та загальнолюдського — це риса, притаманна взагалі справжнім поетам. Вона притаманна й нашому землякові, Тарасу Федюку.

Етапним явищем, що свідчило про творчу еволюцію митця, стала книга "Хрещаті південні сніги" (1996), ідейно-емоційним центром якої є цикл "Згоріла корчма". Починається він гірким, іронічним, але й елегійним спогадом про молодість, про ту студентську світлицю (гуртожиток), де "вбивали молодих" у застійні тоталітарні часи, де панувала вбивча байдужість до особистості. Але молодеча сила, душевне здоров'я перемагають; духовне каліцтво чи навіть смерть таки не здолали ні автора, ні його друзів, хоча до цього було дуже близько:

Може бути, нам проститься,
Коли в цей хрещенський сніг
Смерть — як дурнувата — птиця,
Вилетить з-під наших ніг.

Наступний вірш — присвята І. Римаруку — є прекрасним взірцем сугестивної лірики, яка запановує в творчості Федюка в 90-ті роки — на початку XXI століття. Тут — таємниця, настрої, який не перекажеш і не завжди розгадаєш. Є суто національне, українське, козацьке начало — і є вічна, загальнолюдська проблема: в чому ж суть життя? Дорога, місяць, сова над гаєм, коні, що скачуть невідомо куди, — ось центральні образи вірша. І ти відчуваєш рух, бачиш людей із прекрасними втаємниченими почуттями — і розумієш життя як вічну таємницю й вічну красу.

Оця таємниця життя є головним героєм книги. Саме наростання таємничості і становить змістово-емоційну суть циклу "Згоріла корчма".

Я не кликав. Я зрікся своїх і чужих,
Я — як вітер в диких теренах стих,
І під тихий совиний чи плач, а чи крик
Склав долоні.
І однаково — осінь, зима чи весна,
І однаково — сяєво чи сивина,
І як віко, гойдається відблиск вікна
У затоні...

Це яскраво імпресіоністичний вірш. Все побудоване на красі миттєвого враження, на таємничій недомовленості.

У наступному вірші "Похід" — усе той же імпресіоністичний підхід до вираження почуттів. Є природні, щирі людські печаль і смуток, викликані тим, що не все склалося в житті так, як хотілося. Проте це смуток мужньої людини, яка знає "надію ясну" й вірить у щастя, удачу, красу.

Згоріле життя постає в циклі через образи згорілої корчми, згорілих пісень, через символи матеріальних і духовних втрат. І все ж ми відчуваємо не смерть, а торжество життя в цих "згорілих" рядках. Такі рядки може написати тільки людина з гарячим серцем. Вірші нагадують "листочки зів'ялі", попіл Франкового серця, образи, що йдуть в парі з "духом рум'яним" життя. Трагізм Федюка, як і трагізм Франка, — мужній, життєдайний.

Хочеться повністю процитувати заключний вірш циклу "Згоріла корчма":

Я так і не встав з колін,
Коліна мої — з калин...
— Це кров твоя, сучий син,
Ти — так народився!
Всі встали уже давно!!
В міхах гопакує вино!!!
— Я тут, на колінах, давно —
Я Богу молився.

Знову ж таки відчувається єдність національно-патріотичного й загальнолюдського начал: калина й Бог, Україна і Правда. Лише перед ними поет стоїть на колінах, лише їм слугує. Бо лише вони протистоять чадові згорілої корчми, лише вони є опорою й надією на чисте й вільне життя.

Все настійніше звучить у поезії Т.Федюка роздум над суттю життя (збірка "Золото інків", 2001). Цей роздум стає все мудрішим і гірким, бо дає себе знати досвід прожитих років. Навіть гострий присмак трагізму відчутний у нових віршах Федюка. Але це очищаючий, катарсисний трагізм. Приходить розуміння того, що життєвий "процес вартує лише у кінці невеликої крапки". Це, здавалось би, остаточний підсумок, крапка в пізнанні всіх складнощів життя. Але думка поета не може примиритися з тим, що настає кінець пізнання, що життя зупиняється. Ця думка бунтує, і "все розуміючи, б'єшся до крові... А раптом? І хтось все прощає, бо сам такий був, із небес". ("Життя, що було, не зректися..."). А раптом усе в житті

не зупиниться, а таки піде вперед? І всі життєві гріхи прощає вищий, найсправедливіший, Господній суд — суд совісті.

Книги Федюка стають усе більш імпресіоністичними, сповненими натяків, настроєвих нюансів, перепадів почуття й думки, що висловлена непрямо, підтекстово, коли ти все глибше вчитуєшся у вірш і навіть розгадуєш його.

"Золото інків" закінчується висловленням вельми мудрої істини, до якої можна було прийти, тільки накопичивши великий життєвий і творчий досвід:

...У мистецтві важлива
не штука сама,
А дорога до штуки.

Так, процес пошуку — це, справді, головне, найзагадковіше й найсокровенніше, у творчості. І прекрасно, що Тарас Федюк перебуває в оцьому вічному пошуку, в процесі самооновлення, саморозвитку, постійного творення самого себе.